

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

ОМА Билтен

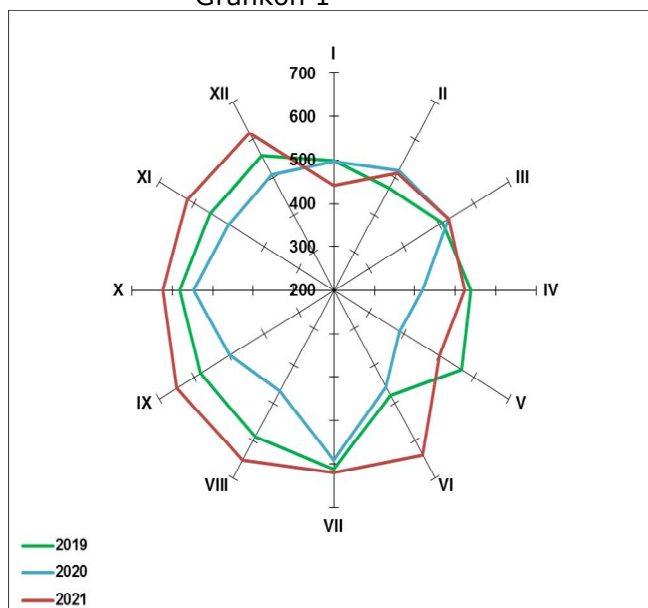

Број
Број
Number **199/200**

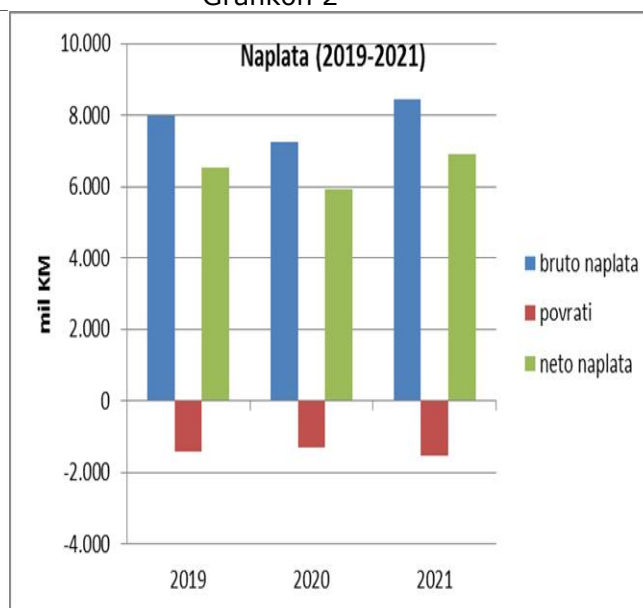
U fokusu

Prema preliminarnom izvještaju o gotovinskom toku UNO je na JR u prosincu 2021. naplatila bruto prihoda od neizravnih poreza u visini od 782,1 mil KM, što je za 150,9 mil KM više nego u istom mjesecu 2020.godine. Istodobno su isplate povrata bile veće za 41,7 mil KM, što je umanjilo neto efekat naplate. U konačnici je neto naplata bila veća za 109,2 mil KM u odnosu na prosinac 2020., odnosno za 21,5%. Visok rast naplate neizravnih poreza u prosincu poboljšao je kumulativnu naplatu, tako da je u 2021. ukupna bruto naplata bila veća za 1,216 mlrd KM u odnosu na 2020., dok su povrati bili veći za 227 mil KM. U konačnici, neto naplata neizravnih poreza u 2021. je bila veća za 989,4 mil KM u odnosu na 2020., što predstavlja rast od 16,7%.

Grafikon 1

Grafikon 2

S obzirom na nisku statističku osnovicu za usporedbu naplate neizravnih poreza u 2020.godini, usporedba sa rekordnom 2019.godinom pruža realniju sliku kretanja naplate u 2021.godini (Grafikoni 1 i 2). U odnosu na 2019. bruto naplata neizravnih poreza u 2021. je veća za 5,8%, dok su povrati veći za 5,6%. Neto naplata neizravnih poreza u 2021. u usporedbi sa 2019. je veća za 378 mil KM, što predstavlja rast od 5,8%.

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Specifična pitanja politike oporezivanja cigareta u BiH: optimalna struktura stope trošarine	2
Utjecaj virusa korona na neizravne poreze i potrošnju u EU-27 i BiH u 2020. godini	12

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT suradnik
lektor : Darija Komlenović, prof. anglistike

Specifična pitanja politike oporezivanja cigareta u BiH: optimalna struktura stope trošarine

(autor: dr.sc. Dinka Antić)

Uvodna razmatranja

Oporezivanje duhanskih prerađevina, za razliku od ostalih trošarinskih proizvoda (derivati nafte, alkohol i dr.), je mnogo kompleksnije zbog primjene složene stope trošarine koja podrazumijeva kombiniranu primjenu *ad valorem* trošarine, koja se obračunava na vrijednosnu osnovicu (maloprodajnu cijenu), i specifične trošarine, koja se obračunava po jedinici mjere. Stopa trošarine na duhanske prerađevine predstavlja značajan element porezne politike. Stavljanje težišta na *ad valorem* trošarinu ukazuje na zaključak da zemlja preferira zaštitu domaće proizvodnje i prerade duhana. S druge strane, veće oporezivanje specifičnom trošarinom predstavlja mjeru kojom zemlja želi iz uporabe eliminirati jeftiniji i nekvalitetniji duhan u cilju unaprjeđenja zdravlja građana, uz osiguranje stabilnije naplate prihoda od trošarina, što se ne može osigurati većim oporezivanjem maloprodajnih cijena koje su podložne fluktuacijama. U Bosni i Hercegovini politika oporezivanja duhanskih prerađevina do 2009. godine zasnivala se na primjeni samo *ad valorem* trošarine, da bi pokretanjem reforme oporezivanja sukladno standardima EU bila uvedena specifična trošarina¹. U narednih deset godina specifična trošarina je kontinuirano povećavana, no, i dalje, u strukturi prihoda od trošarina dominiraju prihodi od *ad valorem* trošarine². S obzirom da su dostignuti standardi EU³ u pogledu minimuma oporezivanja cigareta određene izmjene politike oporezivanja cigareta u BiH moguće su u svjetlu promjene sadašnje strukture stope trošarine u korist specifične trošarine, kao što su to uradile neke članice EU. Navedena izmjena politika moguća je i iz razloga što više ne postoji potreba zaštite domaće proizvodnje duhana i cigareta višim stopama *ad valorem* trošarine, jer je svedena na minimum.

Rad ima za cilj da se analizira hipotetička izmjena odnosa između *ad valorem* i specifične trošarine na cigarete u BiH u korist specifične trošarine, koja bi predstavljala prihodovno neutralnu izmjenu trošarinske politike. Analiza je sprovedena korištenjem metoda teorijske analize, deskriptivnom i komparativnom metodom usporedbe sa politkama odabranih članica EU koje su izvršile promjenu strukture trošarina na cigarete, dok je simulacija efekata izmjene strukture trošarine na cigarete u BiH izvršena na bazi stvarnih podataka o izdanim trošarinskim markicama. U prvom dijelu rada dani su pregled teorijskih razmatranja oporezivanja *ad valorem* i specifičnom trošarinom, te osvrt na problematiku optimalnog balansa u strukturi trošarina. U drugom dijelu rada analizirana je dinamika izmjene strukture trošarina na cigarete u odabranim članicama EU, te implikacije politika na naplatu prihoda od trošarina. U trećem dijelu predočeni su rezultati simulacija izmjena strukture trošarina sa četiri opcije izmjene strukture i sa dva pristupa: (i) koji zadržava istu razinu maloprodajnih cijena cigareta i (ii) koji zadržava iste prihode duhanskih kompanija. U zaključnom dijelu, pored prezentacije rezultata istraživanja, navode se razlozi *pro et contra* izmjene sadašnje strukture trošarina na cigarete, u svjetlu pozicija ključnih igrača (*stakeholders*) – države, duhanske industrije i tržišta (potrošača), kao i u odnosu na referentnu politiku EU.

Teorija oporezivanja

Teorija oporezivanja poznaje niz kriterija za razlikovanje poreznih oblika. Između ostalog, porezi se mogu razlikovati i prema načinu iskazivanja osnovice na *ad valorem* poreze i specifične poreze.

¹ Od 1.1.2019. na cigarete se obračunava *ad valorem* trošarina u visini od 42% od maloprodajne cijene (svi porezi uključeni) i specifična trošarina u visini od 1,65 KM/paklicu. Više: Antić, D. „Politika oporezivanja duhanskih prerađevina u BiH u razdoblju 2009-2021“, ožujak 2021, http://www.oma.uino.gov.ba/publikacije/ANALIZA_2021_hr.pdf

² U strukturi prihoda od trošarina na cigarete u BiH oko 58% se odnosi na prihode od *ad valorem* trošarine.

³ Antić, D. (2021). „Oporezivanje cigareta: EU vs BiH“, OMA Bilten #195/196, rujan/listopad 2021.

Ad valorem porezi su porezi kod kojih se osnovica iskazuje u novčanim jedinicama. Nazivaju se još i porezima po vrijednosti. Budući da se porezna obaveza utvrđuje kao postotak od osnovice iskazane u novčanim jedinicama *ad valorem* porezi se nazivaju i proporcionalnim porezima. Mogu se primjenjivati i skale stopa na određeni iznos (dio) osnovice (progresivno oporezivanje).

Specifični porezi su porezi kod kojih se porezna osnovica iskazuje u mjernim jedinicama, a porezna stopa u nominalnom iznosu po mjernoj jedinici.

Najveći broj poreznih oblika ima karakter *ad valorem* poreza. Ujedno, radi se o najznačajnijim vrstama poreza koji dominiraju u poreznim strukturama (PDV, porez na dohodak, porez na dobit). Specifični porezi imaju manji značaj u poreznim strukturama, a najčešće se radi o specifičnim vrstama imovinskih poreza (npr. poreza na pokretnu imovinu) ili poreza na potrošnju (npr. trošarine na alkohol, pivo, energente i dr.), kada države, iz razloga ekonomičnosti ubiranja, pribjegavaju oporezivanju po jedinici mjere. Međutim, iako postoji jasna podjela poreznih oblika na *ad valorem* i specifične postoji i „siva“ zona. Ovisno o politici fiskalnih vlasti, isti predmet oporezivanja moguće je oporezovati *ad valorem* porezom ili specifičnim porezom. Uglavnom se radi o imovinskim porezima, kod kojih se imovina (nekretnine) oporezuju ili po jedinici mjere (npr. površini) ili po procijenjenoj vrijednosti⁴. Čak i ako se koristi procijenjena vrijednost moguće je da se određene porezne olakšice (oslobađanja) vežu za jedinicu mjere (površinu)⁵.

U praksi u poreznim sustavima postoji i miks koji podrazumijeva primjenu složene stope oporezivanja, odnosno istodobnu primjenu *ad valorem* i specifičnog poreza. Takva situacija je karakteristična za carine na određene vrste roba, koje, pored *ad valorem* carine, izražene u %, uključuju i specifičnu carinu po jedinici mjere. Isto tako, pravni okvir oporezivanja cigareta trošarinom u EU propisuje oporezivanje cigareta *ad valorem* trošarinom na osnovicu koju čini maloprodajna cijena sa uključenim porezima (carine, trošarine, PDV) i oporezivanje specifičnom trošarinom po komadu.

Optimalni balans između *ad valorem* i specifične trošarine na cigarete

Optimalni omjer između *ad valorem* i specifične trošarine na cigarete nije lako odrediti. Svjetska zdravstvena organizacija zagovara minimalno trošarinsko opterećenje od 70% maloprodajne cijene cigareta, kao kriterij optimalnosti oporezivanja cigareta⁶, ali ne ulazi u strukturu trošarina, budući da je u praksi politika oporezivanja podložna preferencijama fiskalnih vlasti određene zemlje u određenom momentu.

Može se reći da su prednosti specifične trošarine nedostaci *ad valorem* trošarine i obrnuto. Obračun specifične trošarine je jednostavan, jer je dovoljno imati podatke o količini trošarinskog proizvoda stavljenog u promet. Pored toga, oporezivanje specifičnom trošarinom olakšava izradu fiskalnih projekcija. Budući da se specifična trošarina primjenjuje na količinu proizvoda na projekcije prihoda nema utjecaj promjena cijena, već samo kretanje osnovice, odnosno realni rast potrošnje ili proizvodnje. S druge strane, obračun *ad valorem* trošarine na cigarete je mnogo složeniji, a time je i teže administrirati. Potrebno je odrediti na koju se cijenu, u kojoj fazi prometnog lanca, obračunava *ad valorem* trošarina (proizvođačku – *ex factory*, u momentu uvoza, veleprodajnu ili maloprodajnu cijenu), što, prema istraživanju⁷ MMF-a može rezultirati podcjenjivanjem iznosa poreza, uključujući i PDV-a, te korištenjem zakonitih ili nezakonitih računovodstvenih praksi.

⁴ Imovinski porezi u većini zemlja su u nadležnosti nižih razina vlade ili lokalnih zajednica, što ima za posljedicu različite porezne tretmane istih predmeta oporezivanja. Primjerice, u BiH u županijama Federacije BiH porez na imovinu je propisan kao specifični porez, a u Republici Srpskoj (RS) i Brčko Distriktu kao *ad valorem* porez.

⁵ Primjerice, i pored *ad valorem* oporezivanja nekretnina u RS oslobađanja se vežu za površinu, dok je u Brčko Distriktu oslobađanje utvrđeno u nominalnom iznosu.

⁶ Više: WHO. (2021). Technical Manual on Tobacco Tax Policy and Administration.

⁷ IMF. (2016). "Fiscal Policy. How to Design and Enforce Tobacco Excises". IMF-Fiscal Affairs Department.

S obzirom da se stopa trošarine izražava u nominalnom iznosu specifična trošarina nije imuna na rast inflacije. Štoviše, više stope inflacije nagriza realnu vrijednost stope trošarine iskazanu u nominalnim iznosima, dovodeći do erozije prihoda. S obzirom da je porezna osnovica *ad valorem* trošarine maloprodajna cijena rastom stope inflacije zadržava se realna vrijednost prihoda od trošarina. Da bi spriječili smanjenje realne vrijednosti specifične trošarine države pribjegavaju indeksaciji specifične trošarine, npr. indeksom rasta cijena na malo⁸, ugradnjom automatske indeksacije u poreznim propisima ili ostavljaju vladi diskreciono pravo da prilagođava stopu trošarine rastu stope inflacije.

Prednost specifičnih poreza jeste stabilnost naplate, čak i u vrijeme recesije i opadanja ekonomske aktivnosti i dohotka. Razlog je niska cjenovna elastičnost cigareta koja omogućava brže promjene cijena cigareta u odnosu na promjene prodanih količina cigareta.

Cjenovna porezna osnovica otežava i projektiranje prihoda od *ad valorem* trošarine, budući da je potrebno sagledati i nominalni rast potrošnje trošarinskog dobra. Negativna karakteristika *ad valorem* trošarine jeste i nefleksibilnost cjenovnih raspona između različitih kategorija proizvoda u odnosu na politiku povećanja stopa trošarine. Ova negativna osobina *ad valorem* trošarine sprječava države da agresivnijim rastom stope trošarine eliminiraju iz upotrebe jeftinije kategorije cigareta, koje su manje kvalitetne i time štetnije za zdravlje ljudi i životno okoliš. Budući da je često domaći sirovi duhan manje kvalitetan od uvoznih brendova politika visokih *ad valorem* trošarina državama služi za zaštitu domaće proizvodnje cigareta.

Dinamika izmjene strukture trošarina u odabranim članicama EU

Opredjeljenje za složenu trošarinu u EU predstavlja kompromis članica kojim su istodobno zadovoljene i članice sa vlastitom proizvodnjom cigareta (obično južne), koju štite *ad valorem* trošarinom, i članice (obično sjeverne) koje su uvoznice cigareta, a koje brzim povećanjem specifične trošarine nastoje iz uporabe ukloniti jeftine i nekvalitetne cigarete, štetne po zdravlje i životni okoliš. Velike razlike između članica, u pogledu stupnja razvijenosti ekonomija, visine životnog standarda, te činjenica da su neke članice proizvođači duhana, u praksi imaju za posljedicu da se struktura trošarina u članicama EU jako razlikuje, što otežava vođenje harmonizirane politike trošarina na razini EU⁹.

Iz analize trendova u nacionalnim trošarinskim politikama može se uočiti da su neke članice, koje su imale jako visoku stopu *ad valorem* trošarine, u posljednjih desetak godina dramatično promijenile strukturu stope trošarine na cigarete, na način da su smanjile stope *ad valorem* trošarine i značajno povećale specifičnu trošarinu. Neke članice, poput Švedske i Danske, su to uradile u vrijeme prilagodbe novim višim standardima oporezivanja u EU.

Budući da se BiH nalazi pri vrhu liste zemalja sa visokom stopom *ad valorem* trošarine¹⁰ jedna od mogućih opcija buduće trošarinske politike može biti i redefiniranje strukture trošarina na cigarete. Imajući to u vidu korisno je analizirati iskustva članica koje su izmijenile strukturu trošarina u korist specifične trošarine.

Za ilustraciju tijeka i dinamike promjene strukture trošarina u EU u analizi se koriste podaci za Švedsku i Sloveniju, članice koje predstavljaju grupacije starih i novih članica koje su povećale specifičnu trošarinu, a smanjile stopu *ad valorem* trošarine. Osim toga, visina stope *ad valorem* trošarine u obje zemlje je približna stopi *ad valorem* trošarine u BiH, što ih dodatno kandidira za analizu. Zbog velike diskrepance u iznosima specifične trošarine u Sloveniji i Švedskoj u analizi su

⁸ Na primjer, indeksacija specifične trošarine se može naći u Zakonu o trošarinama u Srbiji.

⁹ Više: Antić. D. (2021). „Oporezivanje cigareta: EU vs BiH“, OMA Bilten #195/196, rujan/listopad 2021.

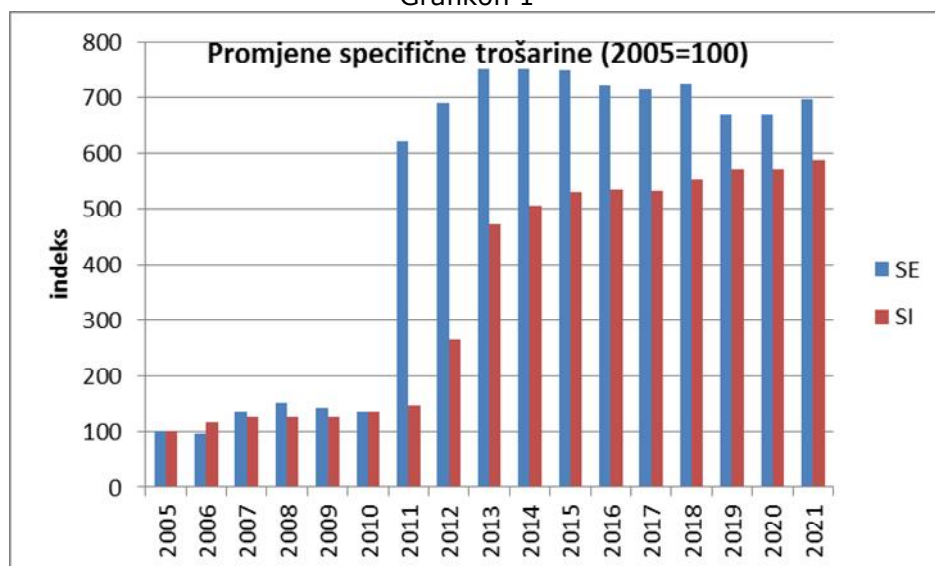
¹⁰ Ibid.

korišteni bazni indeksi kako bi se sagledao trend u trošarinskoj politici u odnosu na godinu koja je prethodila izmjeni strukture trošarina.

Grafikoni 1 i 2 pokazuju nagli prelaz na novu trošarinsku politiku, u Švedskoj u 2011, a u Sloveniji 2013. godine.

Švedska je stopu *ad valorem* trošarine smanjila odjednom, sa 39,2% na 1% (Grafikon 2), dok je specifičnu trošarinu povećavala u razdoblju 2011-2013., tako da je 2013. specifična trošarina bila veća 4,5 puta u odnosu na 2010. (Grafikon 1). Pod pritiskom velikog pada prodanih cigareta i, posljedično, pada prihoda od trošarina, Švedska je u narednim godinama postepeno smanjivala specifičnu trošarinu, da bi je ponovo povećala 2021. godine.

Kod Slovenije je rast specifične trošarine išao sporijim tempom, u dvije godine 2012-2013, tako da je specifična trošarina u 2013. bila veća 2,5 puta u odnosu na 2011. godinu (Grafikon 1). S druge strane, stopa *ad valorem* trošarine je smanjivana u razdoblju od tri godine, 2012-2014 (Grafikon 2). U tom razdoblju *ad valorem* trošarina je smanjena sa 44% na 21,9%. U narednim godinama se u Sloveniji uočava blagi rast specifične trošarine, dok je na *ad valorem* trošarini vršeno „fino podešavanje“ stope, maksimalno naviše za 1 p.b. u odnosu na 2011.

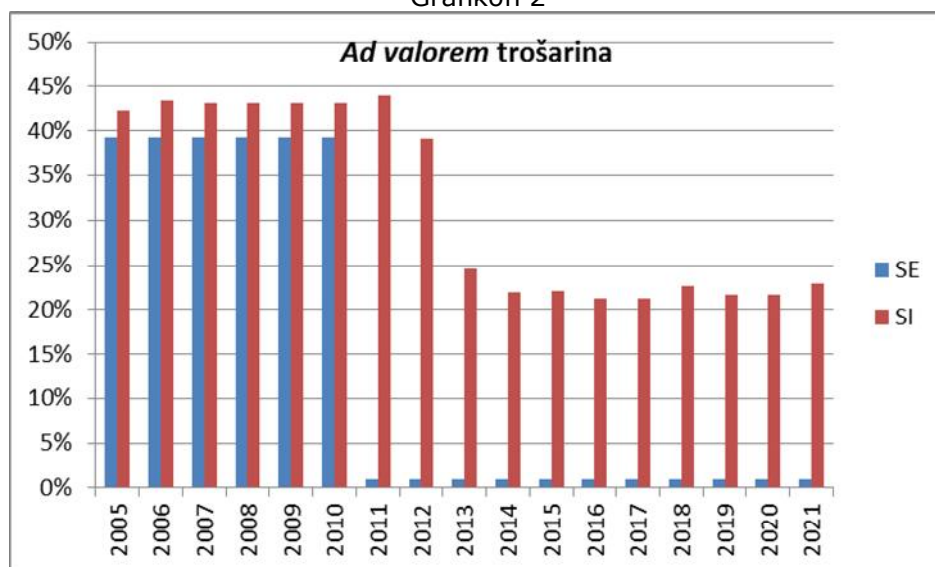
Grafikon 1¹¹

Izvor: Europska komisija, baza podataka; prikaz i izračun autora

Promjene strukture trošarine u obje zemlje su donijele pad prihoda od trošarina. U 2013. godini prihodi od trošarina u Sloveniji su bili za 5 indeksnih bodova manji nego u 2009., a u Švedskoj čak 10 indeksnih bodova (Grafikon 3). U narednim godinama obje zemlje vode stabilnu trošarinsku politiku u pogledu visine *ad valorem* trošarine, dok je specifična trošarina u Sloveniji nakon promjene strukture trošarine postepeno rasla, a u Švedskoj je bila manja nego u vrijeme promjene strukture trošarine. No, rezultat u pogledu prihoda je sličan – nakon značajnih oscilacija prihodi od trošarina u 2019. su u obje zemlje bili na razini iz 2009. (Grafikon 3).

¹¹ Skraćenice u grafikonima: SI-Slovenija, SE-Švedska.

Grafikon 2

Izvor: Europska komisija, baza podataka; prikaz autora

Grafikon 3

Izvor: Europska komisija, baza podataka; izračun autora

Simulacija promjene strukture trošarina u BiH

S obzirom na činjenicu da je BiH u 2019. godini dostigla zakonski minimum oporezivanja cigareta, koji je, ujedno, i minimum koji moraju zadovoljiti sve članice EU, ne postoje zakonske odredbe koje bi nametnule više stope trošarina od postojeće strukture stopa. Od 2019. primjenjuje se sljedeća struktura trošarina na cigarete: *ad valorem* trošarina od 42% maloprodajne cijene sa uključenim porezima i specifična trošarina u iznosu od KM 1,65/paklici cigareta¹². Budući da nema

¹² Kada se radi o oporezivanju duhana za pušenje u BiH prema postojećoj metodologiji, koja je propisana Zakonom o trošarinama, specifična trošarina na duhan za pušenje je povezana sa kretanjem prosječne ponderirane maloprodajne cijene cigareta. Povećanje maloprodajnih cijena cigareta u 2020. i 2021. donijelo je rast prosječne ponderirane cijene cigareta, a time i rast specifične trošarine na duhan za pušenje.

naznaka ni da će EU mijenjati minimalne standarde oporezivanja cigareta u bliskoj budućnosti ne postoje ni zahtjevi izvana koji bi nalagali izmjenu trošarinske politike u BiH. U takvim okolnostima jedino što bi se moglo razmatrati jeste promjena strukture trošarina na cigarete u smislu uspostavljanja novog balansa između *ad valorem* i specifične trošarine pred buduće izmjene trošarinske politike.

Novi balans je moguć iz dva razloga. Prvo, zadržavanje visoke *ad valorem* trošarine, kao mjere za zaštitu domaće duhanske industrije, gubi svoj smisao u situaciji kada domaća duhanska industrija u BiH radi sa minimalnim kapacitetom¹³. Drugo, visoka stopa *ad valorem* trošarine u situaciji kada nema promjene zakonskih stopa trošarina (*ad valorem* i specifične) ipak dovodi do povećanja efektivnog trošarinskog opterećenja cigareta ukoliko se povećava cijena prije oporezivanja (koja sadrži cijenu koštanja i dobit/maržu) zbog različitih okolnosti (npr. povećanje troškova transporta ili povećanje dobiti) upravo zbog izračuna *ad valorem* trošarine. U takvim okolnostima povećanje trošarinskog opterećenja povećava i osnovicu za PDV, a time i ukupno porezno opterećenje cigareta i bez izmjene trošarinske politike.

Izvršili smo statičku simulaciju politike trošarina koja bi podrazumijevala smanjivanje stope *ad valorem* trošarine. Za simulaciju su korišteni podaci o izdanim trošarinskim markicama u razdoblju 1.1.2021.-30.6.2021.

Osnovno polazište simulacija je da je financijski cilj primaran u odnosu na ciljeve zdravstvene politike. Za financijsku stabilnost BiH nužno je održati razinu naplaćenih prihoda od trošarina (i pripadajućeg PDV-a), imajući u vidu visok udio u ukupno naplaćenim neizravnim porezima u BiH.

Polazište simulacije je prihodovno neutralna promjena strukture trošarina, tj. da će iznos naplaćenih poreza (trošarina + PDV) prema novoj strukturi trošarine biti na razini naplate poreza prema postojećoj strukturi stopa.

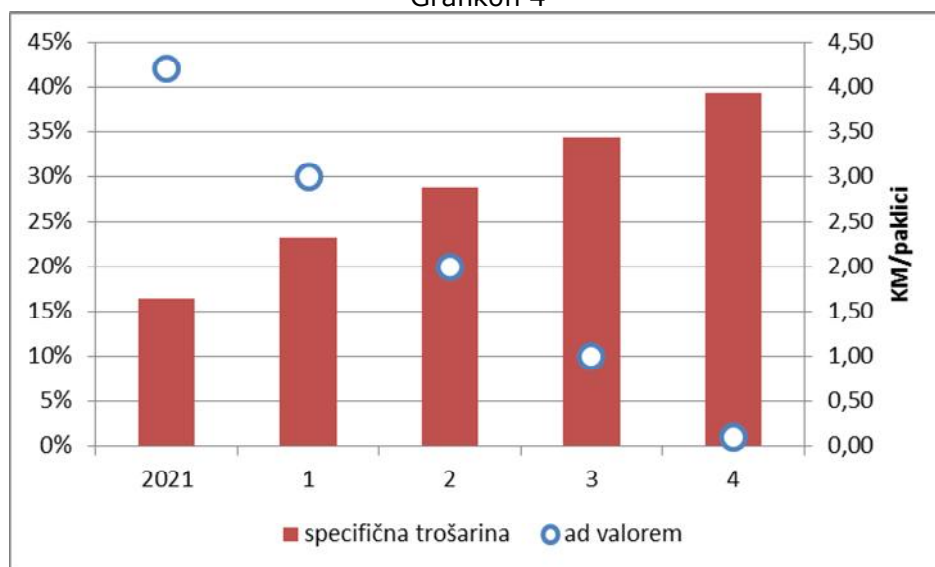
Simulacija uključuje dva pristupa. Prvi pristup polazi od nepromijenjenih maloprodajnih cijena, a drugi od zadržavanja iste cijene prije oporezivanja. Za svaki pristup analizirane su četiri opcije jednokratnog smanjenja *ad valorem* trošarine od 42% - na 30% (opcija 1), 20% (opcija 2), 10% (opcija 3) i radikalnih 1% (opcija 4). Početna struktura trošarina, koja podrazumijeva *ad valorem* trošarinu od 42% i specifičnu trošarinu od KM 1,65/paklici predstavlja nulto polazište („2021“ u grafikonima).

Simulacija #1: zadržavanje iste maloprodajne cijene (MPC)

Izračun je pokazao da bi smanjivanjem *ad valorem* trošarine od 42% na 30% MPC (opcija 1), uz zadržavanje iste MPC i iste razine prihoda od trošarina i PDV-a, zahtijevalo rast specifične trošarine na KM 2,32 KM/paklici. Smanjivanje *ad valorem* trošarine sa 42% na 20% MPC (opcija 2), 10% MPC (opcija 3) i 1% MPC (opcija 4) zahtijeva rast specifične trošarine na KM 2,88/paklici, KM 3,44/paklici i 3,94/paklici, respektivno, da bi se ostvario približno ista razina prihoda kao sa strukturom trošarina koja je na snazi u 2021. (Grafikon 4).

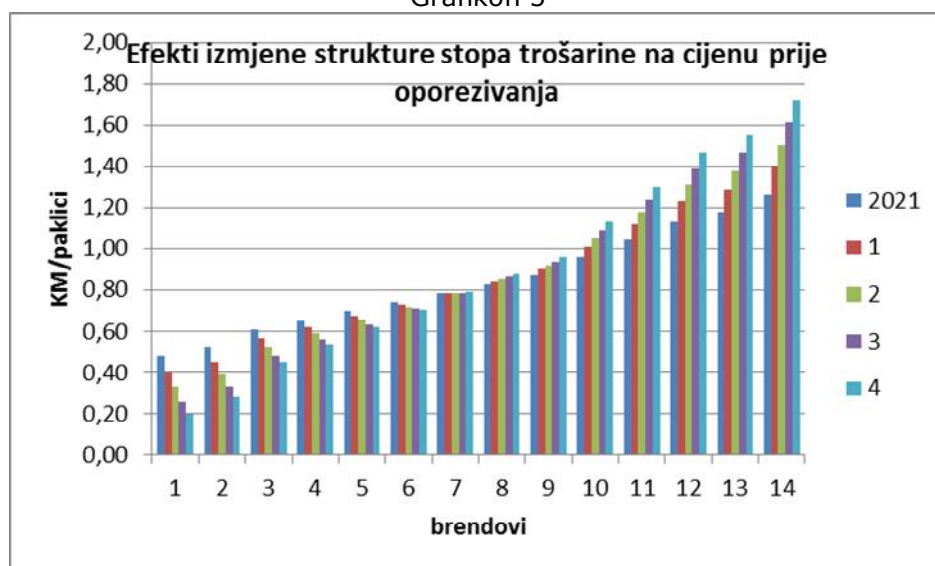
¹³ Za ilustraciju, udio domaćih cigareta u ukupnoj količini cigareta u 2020. iznosio je svega 7,4% za razliku od udjela od 1/3 u 2010. godini.

Grafikon 4

Međutim, zbog zadržavanja iste MPC pomjeranje strukture trošarina u korist specifične trošarine, koja je fiksna po količini, odražava se na cijenu prije oporezivanja na način da u strukturi MPC jeftinijih brendova rast specifične trošarine premašuje smanjenje *ad valorem* trošarine, što se može neutralizirati rezanjem troškova (cijene koštanja) ili smanjivanjem dobiti/marže. S druge strane, kod skupljih brendova smanjivanje *ad valorem* trošarine ima veći učinak nego rast specifične trošarine, što rezultira rastom cijene prije oporezivanja, odnosno, kompanije imaju mogućnost da povećaju dobit/maržu sa istim maloprodajnim cijenama. Na ovaj način jeftinije cigarete više nisu profitabilne za proizvodnju, što može imati za posljedicu napuštanje njihove proizvodnje (brendovi 1-6 na Grafikonu 5) i okretanje proizvodnji skupljih brendova (brendovi 8-14 na Grafikonu 5).

Grafikon 5

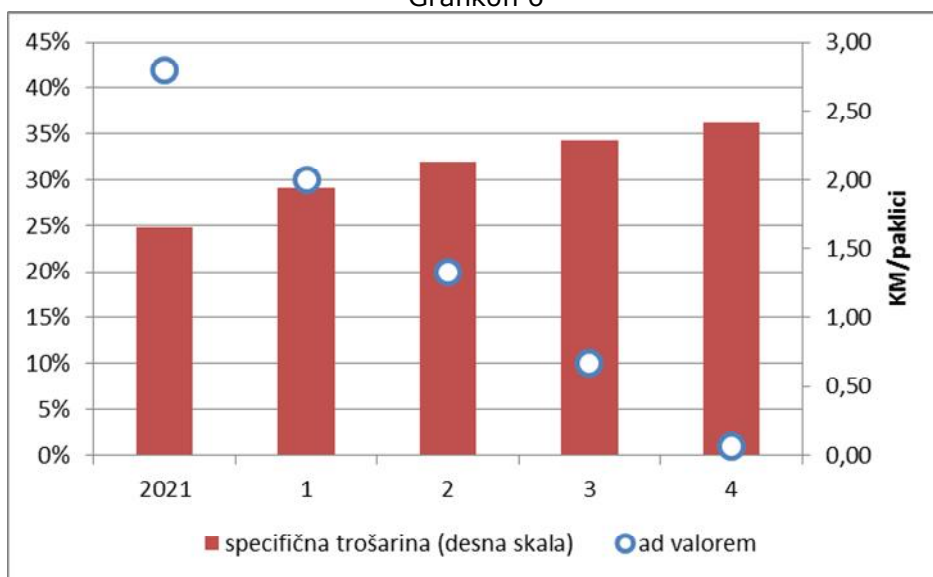
Iako zadržavanje iste MPC cigareta ne bi trebalo utjecati na količinu cigareta, jer nema poticaja kod elastičnije potražnje (jeftinije cigarete) za migriranje na tržište duhana za pušenje ili crno tržište cigareta, promjena strukture trošarina u korist specifične trošarine išlo bi na štetu

duhanske industrije zbog negativnog utjecaja na cijenu prije oporezivanja. Neutralizacija rasta specifične trošarine u strukturi MPC jeftinijih brendova moguća je samo ukoliko ima prostora u internoj ekonomiji duhanske industrije za smanjenje troškova inputa - radne snage, npr. selenjem kapaciteta u zemlje sa jeftinijom radnom snagom, i sirovina, npr. ugovoranjem povoljnijih uvjeta nabave od proizvođača duhana, smanjenjem transportnih troškova i sl. ili svjesnim snošenjem na teret dobiti ili marže. Ukoliko su te opcije iscrpljene posljedica je napuštanje proizvodnje jeftinijih brendova. Stoga, konačni fiskalni efekat, u smislu ukupno naplaćenih prihoda od trošarina i PDV-a ovisi o poslovnim politikama i internoj ekonomiji duhanske industrije.

Simulacija #2: zadržavanje iste cijene prije oporezivanja (pre-tax price)

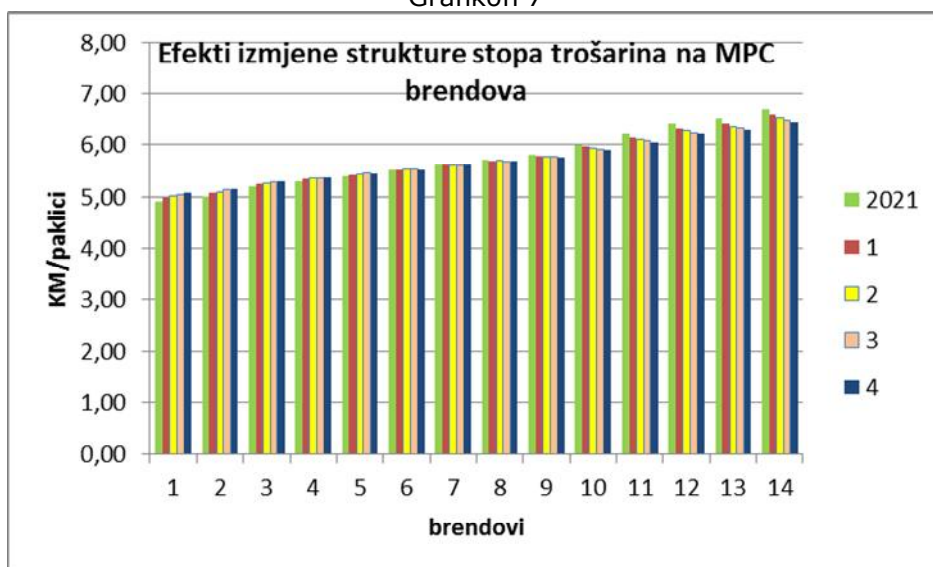
Polazište simulacije je da je cijena prije oporezivanja, koja je određena troškovima i politikom dobiti/marže duhanskih kompanija, nepromijenjena. Izračun je pokazao da smanjivanje *ad valorem* trošarine sa 42% na 30% (opcija 1) zahtijeva rast specifične trošarine na KM 1,94/paklici da bi se ostvario približno ista razina prihoda kao sa strukturom trošarina koja je na snazi u 2021. Smanjivanje *ad valorem* trošarine sa 42% na 20% (opcija 2), 10% (opcija 3) i 1% (opcija 4) zahtijeva rast specifične trošarine na KM 2,13/paklici, KM 2,29/paklici i 2,41/paklici, respektivno, da bi se ostvarila približno ista razina prihoda kao sa strukturom trošarina koja je na snazi u 2021. (Grafikon 6).

Grafikon 6

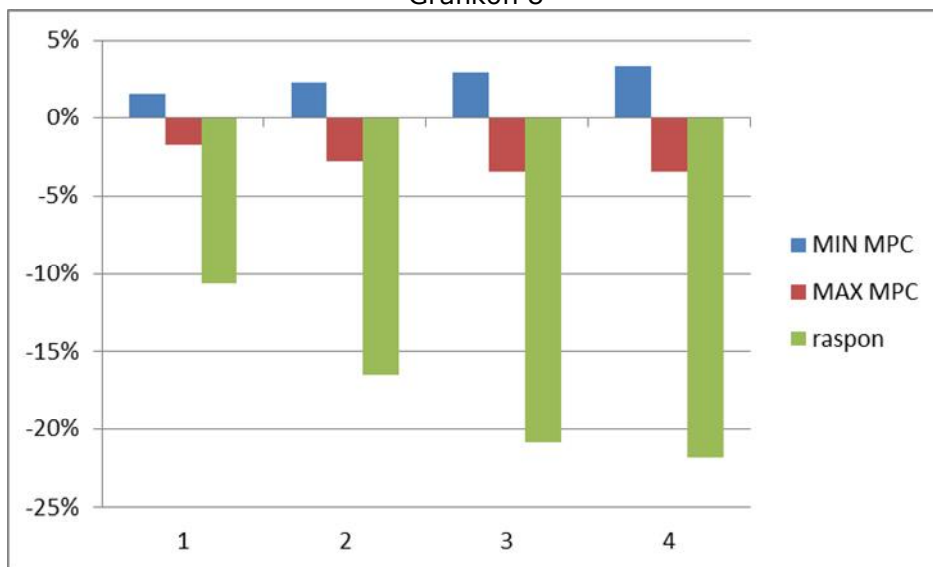
Međutim, ono što se mijenja jeste razina MPC po brendovima na način da jeftiniji brendovi zbog činjenice da je rast specifične trošarine veći od smanjenja *ad valorem* trošarine postaju skuplji, dok, s druge strane, veće smanjenje *ad valorem* trošarine u odnosu na rast specifične trošarine rezultira smanjenjem cijena skupljih brendova (Grafikon 7).

Grafikon 7

Simulacija na primjeru pokazuje teoretske postavke o *ad valorem* i specifičnoj trošarini. Smanjivanje *ad valorem* trošarine uz povećanje specifične trošarine donosi smanjivanje cjenovnih raspona, što ide u korist skupljih cigareta. Grafikon 8 pokazuje % rasta minimalne MPC cigareta u svim opcijama u odnosu na minimalnu MPC u 2021, odnosno % smanjivanja maksimalne MPC cigareta u svim opcijama u odnosu na maksimalnu MPC u 2021. Približavanje minimuma i maksimuma smanjuje cjenovni raspon za 10% kod opcije 1, odnosno maksimalno za 21% kod opcije 4.

Grafikon 8

Budući da se radi o statičkoj analizi pretpostavlja se da rast/pad cijena neće imati veći značaj na prodaju cigareta, a time ni na prihode, odnosno da će se negativni efekti rasta cijena jeftinijih cigareta, u vidu pada potrošnje, kompenzirati rastom potrošnje skupljih cigareta čije bi cijene trebale biti niže. Međutim, cjenovna politika je u rukama duhanske industrije. Imajući u vidu da je potražnja za skupljim cigaretama cjenovno manje elastična od potražnje za jeftinijim cigaretama moguće je da promjenu strukture kompanije iskoriste za povećanje dobiti/marže na skupljim cigaretama. U tom slučaju fiskalni efekat, u vidu zadržavanja iste razine prihoda od trošarina i

PDV-a, bi bio krajnje neizvjesan. Isto tako, da li bi rast MPC jeftinijih cigareta proizveo masovni bijeg konzumenata tih brendova ovisi o tome da li istodobno raste i raspoloživi dohodak potrošača.

Zaključna razmatranja

Simulacije promjene strukture trošarine na cigarete u BiH trebaju se uzeti kao vježba implikacija hipotetičke situacije jednokratnog smanjenja *ad valorem* trošarine u BiH.

Promjenu strukture trošarine na cigarete nije jednostavno izvršiti, pogotovo u situaciji kada su prihodi od trošarina na cigarete važni za fiskalnu stabilnost zemlje. Razlog je taj što se ne može pouzdano predvidjeti reakcija dva ključna aktera u politici oporezivanja cigareta – duhanske industrije, koja djeluje preko svoje tržišne i cjenovne politike, i potrošača, odnosno cjenovne elastičnosti potražnje za cigaretama¹⁴.

Analiza efekata izmjene trošarinske politike u Švedskoj i Sloveniji je pokazala da promjena strukture trošarine na cigarete može predstavljati pravu avanturu, sa krajnje neizvjesnim ishodom na naplatu prihoda od trošarina. Radikalno smanjenje *ad valorem* trošarine, kao što je uradila Švedska, ne bi trebalo biti opcija neke buduće politike u BiH zbog velike neizvjesnosti u ostvarenju prihoda, tako da bi postepeno smanjivanje *ad valorem* trošarine bila izglednija opcija, kao u slučaju Slovenije. Iskustva članica i zaključci koje se mogu izvući iz simulacija za BiH idu u prilog zaključka da bi se radikalne izmjene strukture trošarine u svakoj zemlji trebale sprovesti u „dobra vremena“ rasta ekonomije i životnog standarda.

Osim navedenog postoji još nekoliko ozbiljnih razloga za mirovanje sadašnje strukture stope trošarine na cigarete.

Prvo, nepromjenjivost trošarinske politike u duljem vremenu je korisna za tržište cigareta u BiH, jer omogućava konsolidaciju ponude i potražnje, a očekivani ekonomski oporavak u narednim godinama treba dovesti do rasta dohotka potrošača, a time i smanjenja crnog tržišta.

Drugo, dulje vrijeme bez promjene trošarinske politike pogodovalo bi i duhanskim kompanijama, jer bi doprinijelo stabilizaciji poslovnih politika i kreiranju dugoročnih strategija nastupa na tržištu BiH. Naime, u prethodnih deset godina harmonizacije trošarina sa standardima EU duhanske kompanije nisu mogle razvijati dugoročne poslovne strategije, već su svoje politike nastupa na tržištu BiH nužno prilagođavale od godine do godine, što onda u fokus primarno stavlja kratkoročne ciljeve. Na to ukazuju različite politike plasmana, koje su kompanije sprovodile prije ili neposredno nakon povećanja specifične trošarine vezano za stvaranje zaliha cigareta ili, na primjer, cjenovne politike, u smislu pravca (na teret dobiti/marže ili na teret kupca) i visine (u cijelosti ili djelimično) prevaljivanja (*pass-on*) dodatnog poreznog tereta.

Treće, u narednim godinama trebalo bi doći do približavanja trošarinskog opterećenja cigareta u zemljama regiona standardima EU, što bi smanjilo pritiske u BiH na crnom tržištu.

Četvrto, polazeći od „europskog puta“ kao strateškog cilja BiH, trošarinska politika mora pratiti standarde EU. Analiza postojeće politike oporezivanja duhanskih prerađevina u EU, koju sprovodi Europska komisija je ukazala na određene slabosti postojeće trošarinske politike. U narednim godinama može se očekivati redizajnirana trošarinska politika, koja bi trebala uspostaviti nove standarde oporezivanja cigareta, kako za članice tako i za zemlje koje pretendiraju za članstvo u EU.

¹⁴ Analize trendova na tržištu cigareta u BiH od 2009. pokazale su da je cjenovna elastičnost potražnje za cigaretama veća kod jeftinijih cigareta, budući da postoji supstitut – rezani duhan i ručno motane cigarete.

Utjecaj virusa korona na neizravne poreze i potrošnju u EU-27 i BiH u 2020. godini

(pripremila: Aleksandra Regoje, stručni savjetnik - makroekonomista)

Pandemija prouzročena virusom korona donijela je ogromne nemire u zdravstvenim sustavima širom svijeta. Veliki broj zemalja je sproveo mjere kako bi se zaustavilo širenje virusa u vidu zatvaranja granica, zatvaranja škola i vrtića, karantena, izolacije, ograničavanja putovanja, mjera socijalnog distanciranja i dr. Sa druge strane, vlade preduzimaju mjere očuvanja ekonomije, kao što su porezne olakšice, mjere očuvanja radnih mjesta i dr. **Kriza u zdravstvu imala je ozbiljan utjecaj na ekonomske aktivnosti u 2020. godini, te je donijela turbulencije u poreznim sustavima i nacionalnim računima zemalja širom svijeta.**

U izvještaju Europske komisije (EK) iz srpnja 2020. godine je navedeno je da se Europska unija u 2020. godini suočavala sa najdubljom recesijom nakon Drugog svjetskog rata, te da je, tijekom razdoblja sprovođenja najstrožijih restrikcija u 2020. godini, ekonomija Eurozone poslovala sa svega 70 do 75 postotaka svog kapaciteta. Prema podacima iz baze podataka Eurostat-a povučenih na 31. kolovoza 2021. godine, a koji su korišteni u analizi u ovom prilogu, prosječni nominalni pad bruto društvenog proizvoda (BDP) u 2020. godini za EU-27 iznosio je oko 4,5%, dok je pad u pojedinim članicama dosežao čak skoro 10%. Pad prosječnog udjela privatne potrošnje u BDP-u u 2020. godini u EU-27 iznosio je čak 1,3 postotna boda, dok je, prema izračunu autora, nominalni pad privatne potrošnje iznosio čak oko 6,9%.

U Bosni i Hercegovini (BiH) su neizravni porezi u 2020. godini opali za čak 9,3% u odnosu na prethodnu godinu. U istoj godini je došlo do značajnog pada privatne potrošnje zbog sprovođenja restriktivnih mjera, te rasta vladine potrošnje zbog potpore zdravstvenim sustavima. U Biltenu br. 193-194 analizirano je kretanje poreza na potrošnju u BDP-u u Bosni i Hercegovini (BiH) u 2020. godini. Ovdje ćemo se kratko osvrnuti na zaključke spomenute analize, te usporediti rezultate sa odgovarajućim pokazateljima u zemljama članicama EU-27.

Prilikom komparacije podataka vođeno je računa o definicijama poreza na potrošnju u BiH i EU. U poreznom sustavu Bosne i Hercegovine porezi na potrošnju obuhvataju neizravne poreze, odnosno PDV, trošarine, carine i putarinu. Kategorija poreza na potrošnju u BiH razlikuje se od obuhvata ove vrste prihoda u Europskoj uniji. Iz tog razloga su, za potrebe komparacije rezultata, u slučaju EU također uzeti podaci od neizravnih poreza, a ne porezi na potrošnju i to konkretno: "Porezi na proizvodnju i uvoz" iz baze podataka Eurostat-a.

I Udio neizravnih poreza u BDP-u u BiH (ukratko o rezultatima analize iz Biltena 193-194)

Udio neizravnih poreza u BDP-u u BiH se u razdoblju 2008-2020 kretao u rangu od 16,6% do 18,2%. Kalkulacija pokazatelja u izvršena je na osnovu podataka o naplati neizravnih poreza na Jedinstveni račun Uprave za neizravno oporezivanje (UNO), te kretanja finalne potrošnje i BDP-a na osnovu podataka Agencije za statistiku BiH (BHAS) iz rujna 2021. U 2019. godini je naplaćen rekordni iznos prihoda od neizravnih poreza od osnutka UNO u iznosu od 6.541,8 mil KM, a njihov udio u BDP-u iznosio je 17,92%. **U analizi iz OMA Biltena 193-194 je udio neizravnih poreza u BDP-u BiH u razdoblju 2008-2020 razložen na komponente, u skladu sa metodologijom iz OECD analize (2020) na proizvod: (1) udjela prihoda od neizravnih poreza u ukupnoj potrošnji i (2) udjela ukupne potrošnje u BDP-u.** U pomenutoj analizi **su podaci za 2020. djelimično predstavljali procjene**, s obzirom da su u vrijeme izrade analize bili dostupni podaci o naplaćenim porezima, dok podaci o nacionalnim računima nisu bili dostupni, nego su korištene projekcije DEP-a. **Ovdje su brojke za nacionalne račune ažurirane sa zvaničnim podacima**

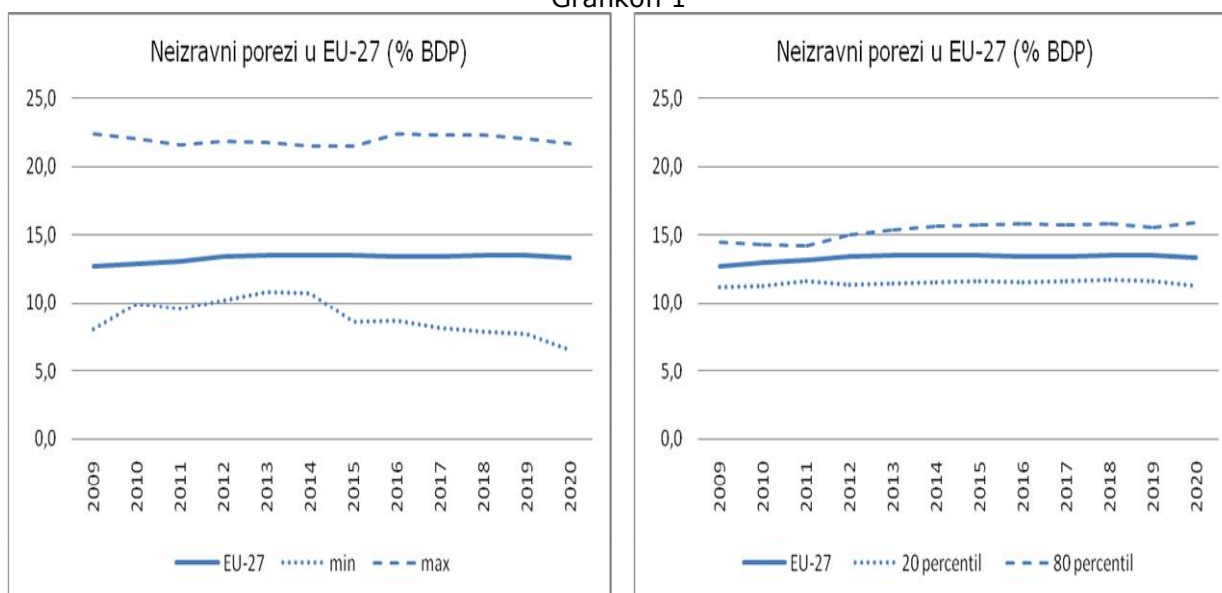
BHAS koji su u međuvremenu objavljeni,¹⁵ tako da i podaci za 2020. godinu više ne predstavljaju procjene.

U 2020. godini došlo je do snažnog pada udjela neizravnih poreza u BDP-u za 1,17 p.b., u odnosu na prethodnu godinu čime on dostiže razinu od 16,7%, svega 0,1 p.b. više nego u „kriznoj“ 2009. godini. Analizirano prema komponentama iz jednadžbe OECD, pad udjela neizravnih poreza u BDP u 2020. godini kumulativni je rezultat pada udjela neizravnih poreza u potrošnji od 1,61 p.b., te rasta udjela potrošnje u BDP-u od 1,50 p.b. U 2020. godini je udio neizravnih poreza u potrošnji iznosio 18,3%, dok je udio ukupne potrošnje u BDP-u iznosio 91,3% (privatna 71,2% i vladina 20,1%).¹⁶

II Udio neizravnih poreza u BDP-u u EU

Prosječni udio neizravnih poreza u BDP-u u EU-27 se u razdoblju 2009-2019 kretao u rangu od 12,7% (2009) do 13,5% (2019).¹⁷ U 2020. godini je opao za svega 0,2 p.b. u odnosu na prethodnu godinu i iznosio je 13,3% (Grafikon 1).

Grafikon 1

Izvor: Baza podataka Eurostat, Tabela "Taxes on production and imports", podaci povučeni 31.8.2021.

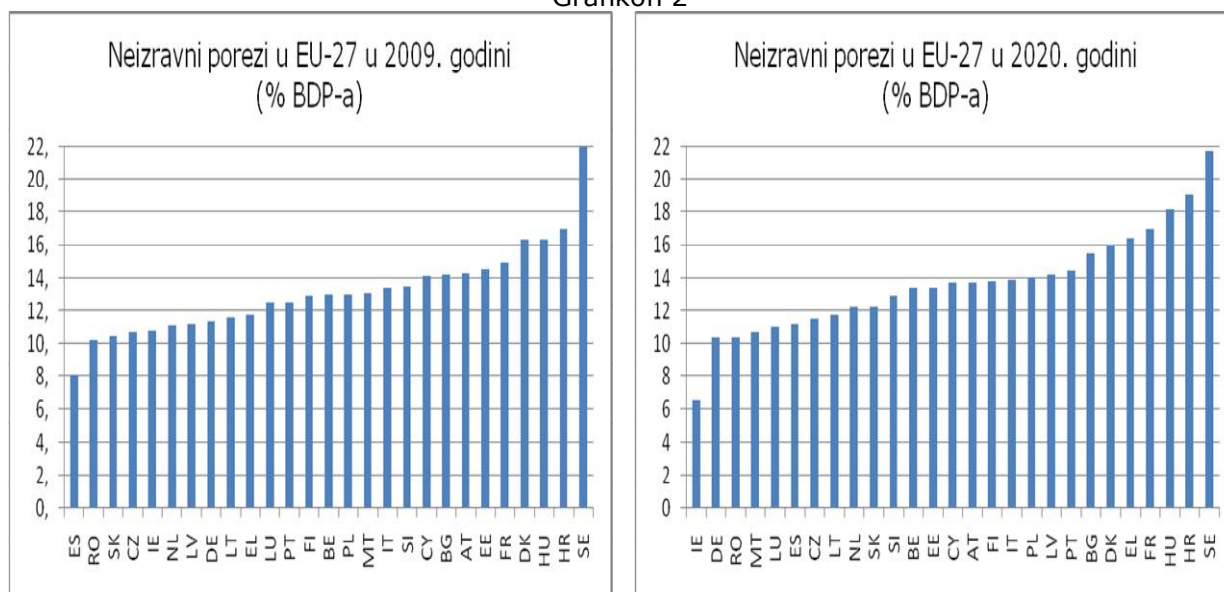
Raspon između minimalnih i maksimalnih vrijednosti ovog pokazatelja među članicama je dosta visok. U 2009. godini je iznosio 14,3 p.b. Nakon 2009. godine se raspon postepeno smanjivao da bi u 2014. godini iznosio 10,8 p.b. Nakon 2014. godine je raspon ponovo rastao i dosegao iznos od 15,1 p.b. u 2020. godini. Raspon između 20. i 80. percentila vrijednosti udjela neizravnih poreza u BDP-u u svim godinama promatranog razdoblja je dosta manji od raspona ekstremnih vrijednosti i kreće se od 2,6 p.b. u 2011. godini do 4,6 p.b. u 2020. godini (Grafikon 1, desno). Članice sa ekstremnim vrijednostima udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2020. godini (Grafikon 2) bile su Irska (najniža razina: 6,6%) i Švedska (najviša razina: 21,7%).

¹⁵ Saopćenje - Bruto domaći proizvod za BiH 2020; Rashodni pristup, prvi rezultati od 30.09.2021. godine; Agencija za statistiku BiH

¹⁶ Više o kretanju udjela neizravnih poreza u BDP u 2020. godini u: Regoje A. „Dinamika poreza na potrošnju u BDP-u u BiH u razdoblju 2008-2020“, OMA Bilten 193-194.

¹⁷ "Porezi na proizvodnju i uvoz" iz baze podataka Eurostat-a, Tabela "Taxes on production and imports"; podaci povučeni 31.8.2021.

Grafikon 2

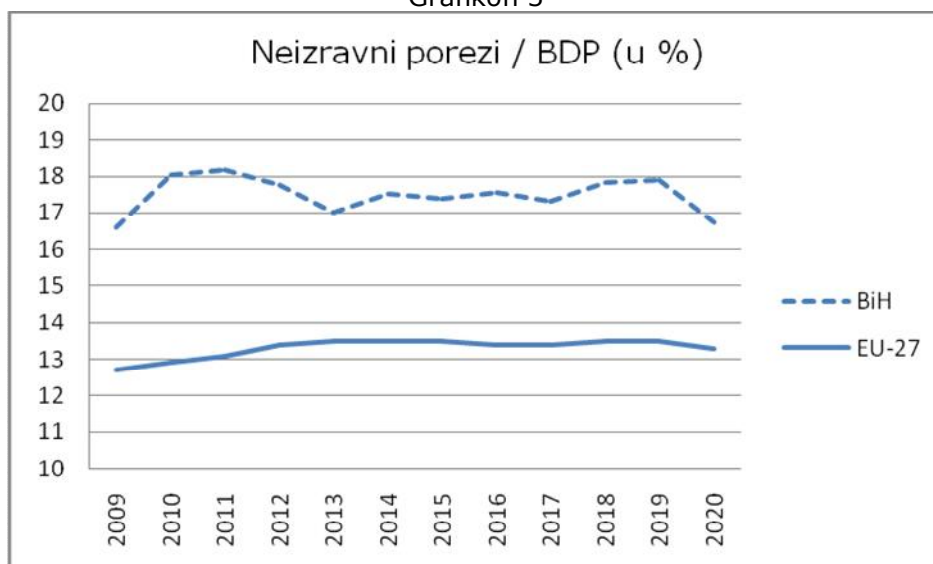
Izvor: Baza podataka Eurostat, Tabela "Taxes on production and imports", podaci povučeni 31.8.2021.

Legenda: AT-Austrija, BE-Belgija, BG-Bugarska, CZ-Češka, CY-Cipar, DE-Njemačka, DK-Danska, EE-Estonija, EL-Grčka, ES-Španjolska, FI-Finska, FR-Francuska, HR-Hrvatska, HU-Mađarska, IE-Irska, IT-Italija, LV-Latvija, LT-Litvanija, LU-Luksemburg, MT-Malta, NL-Nizozemska, PL-Poljska, PT-Portugal, RO-Rumunjska, SE-Švedska, SI-Slovenija, SK-Slovačka.

III Komponente udjela neizravnih poreza u BDP-u u EU-27 i BiH

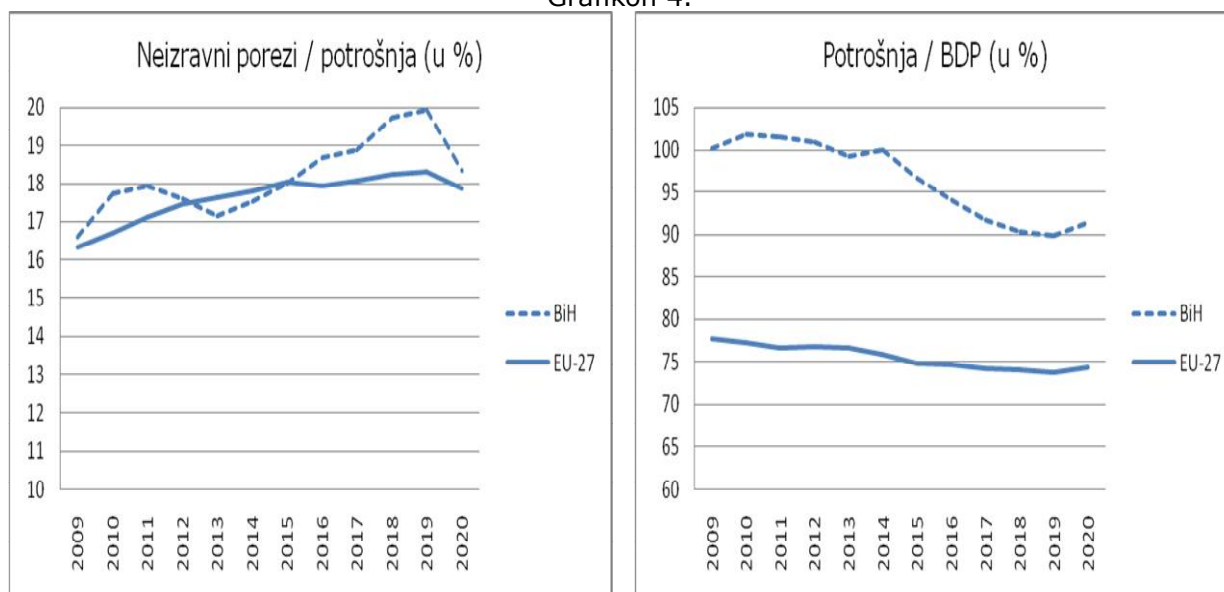
U Grafikonu 3. predstavljena je usporedba kretanja udjela neizravnih poreza u BDP-u za EU-27 i BiH, dok je u Grafikonu 4. predstavljena usporedba komponenti.

Grafikon 3

Izvor: Podaci za EU-27 preuzeti iz baze podataka Eurostat na dan 31.8.2021, Tabela "Taxes on production and imports", dok se podaci za BiH odnose na kalkulaciju autora na osnovu podataka UNO i BHAS (rujan 2021)

Grafikon 4.

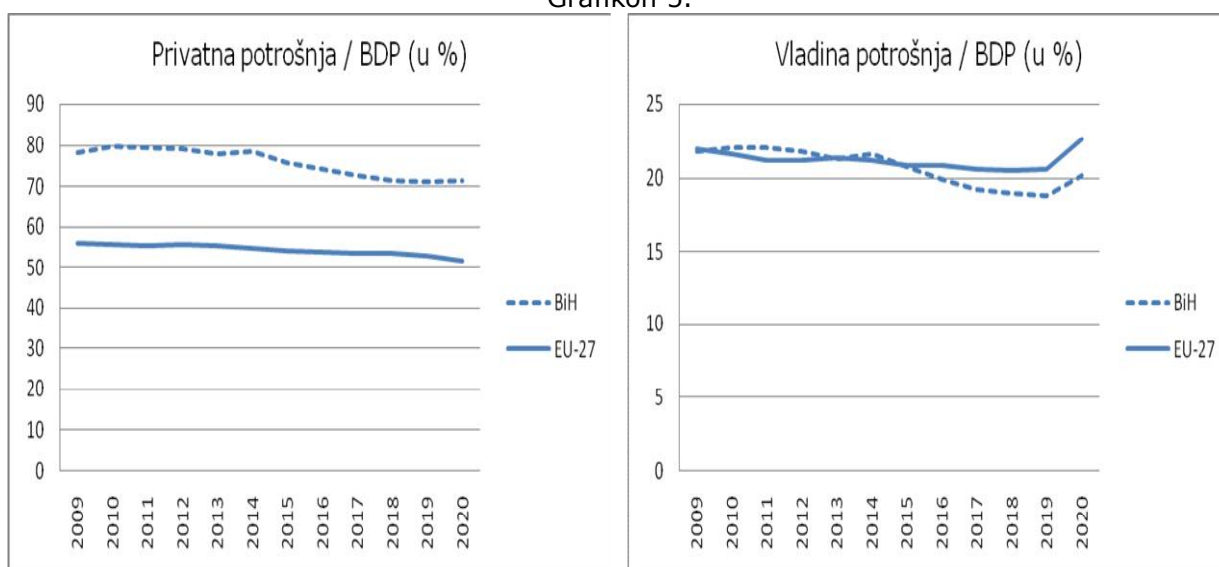

Izvor: Podaci za EU-27 su kalkulacija autora na osnovu podataka iz baze Eurostat-a (Tabele: *Taxes on production and imports, Final consumption expenditure of households and non-profit institutions serving households, Final consumption expenditure of general government* i *Gross domestic product at market prices*) povučenih 31.8.2021., dok se podaci za BiH odnose na kalkulaciju autora na osnovu podataka UNO i BHAS (rujan 2021)

Iz Grafikona 3. i 4. se može zaključiti da je udio neizravnih poreza u BDP-u na dosta višoj razini u BiH u odnosu na EU-27, te da je za to „odgovoran“ viši udio potrošnje u BDP-u, dok je udio neizravnih poreza u potrošnji na približno jednakoj razini.

Na Grafikonu 5. je predstavljena usporedba udjela komponenti potrošnje u BDP-u za BiH i EU-27. Može se zaključiti da razlike u udjelima potrošnje u BDP-u potječu od razlika u udjelima privatne potrošnje, a ne vladine.

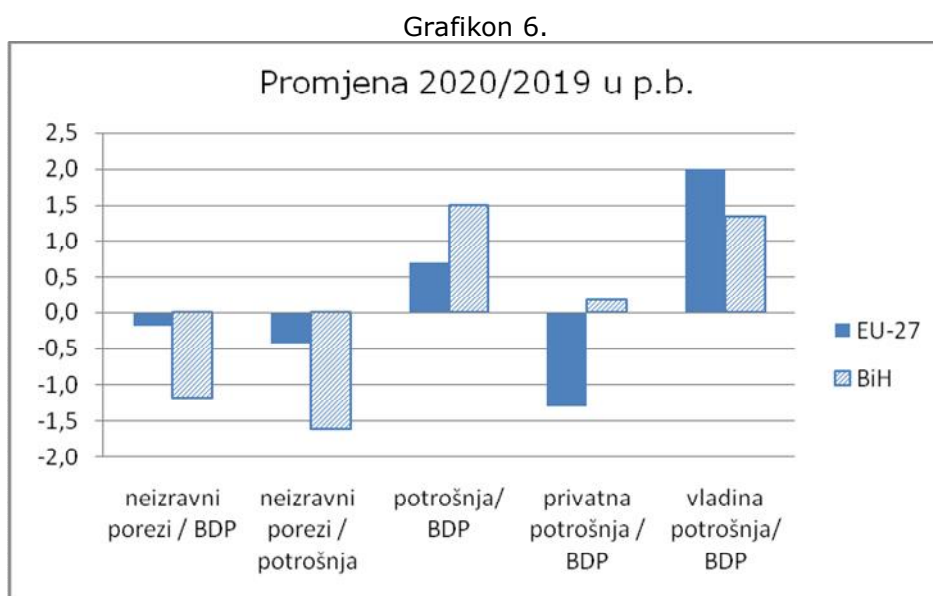
Grafikon 5.

Izvor: Podaci za EU-27 su kalkulacija autora na osnovu podataka iz baze Eurostat-a (Tabele: *Final consumption expenditure of households and non-profit institutions serving households, Final consumption expenditure of general government*) podaci povučeni 31.8.2021., dok se podaci za BiH odnose na kalkulaciju autora na osnovu podataka BHAS (rujan 2021)

IV Promjena udjela neizravnih poreza u 2020. godini: BiH vs EU-27

Već je napomenuto da je u EU-27 u 2020. godini udio neizravnih poreza u BDP-u opao za svega 0,2 p.b. u odnosu na prethodnu godinu (sa 13,5% na 13,3%; Grafikon 1). Navedeni pad je dosta manji u usporedbi sa ostvarenim padom tog udjela u BiH (1,17 p.b.). U nastavku su analizirani faktori kretanja neizravnih poreza u BDP-u u 2020. godini na razini EU-27, kao i na razini pojedinih članica. Kao i u slučaju BiH, analizirano je kretanje udjela neizravnih poreza u potrošnji, te udjela potrošnje i njenih komponenti u BDP-u.

Izvor: Podaci za EU-27 su kalkulacija autora na osnovu podataka iz baze Eurostat-a (Tabele: *Taxes on production and imports, Final consumption expenditure of households and non-profit institutions serving households, Final consumption expenditure of general government* i *Gross domestic product at market prices*) povučenih 31.8.2021., dok se podaci za BiH odnose na kalkulaciju autora na osnovu podataka UNO i BHAS

Pad udjela neizravnih poreza u potrošnji u 2020. godini u odnosu na prethodnu godinu je bio manji u EU-27¹⁸ u odnosu na BiH (0,4 p.b. u EU-27; 1,6 p.b. u BiH). Udio ukupne potrošnje je rastao u oba slučaja. U slučaju EU-27 je udio ukupne potrošnje u BDP-u porastao za 0,7 p.b., a u BiH za 1,5 p.b. Rast ukupne potrošnje u EU je kumulativni efekat pada udjela privatne potrošnje u BDP-u (1,3 p.b.) i rasta udjela vladine potrošnje (2,0 p.b.). Sa druge strane, u slučaju BiH su obje komponente udjela potrošnje u BDP-u porasle (privatna za 0,2 i vladina za 1,3 p.b.).

Okvir 1. Pad neizravnih poreza u BDP: EU-27 vs BiH

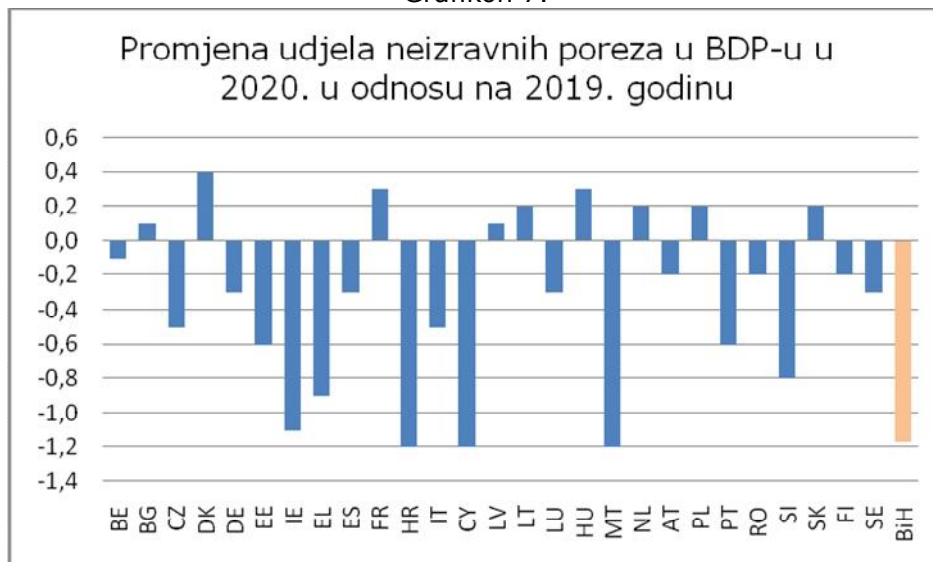
Može se zaključiti da je pad neizravnih poreza u BDP-u BiH u 2020. godini bio viši nego u EU-27 zbog višeg pada udjela neizravnih poreza u potrošnji, usprkos višem rastu udjela potrošnje u BDP-u u BiH (zahvaljujući kretanju privatne potrošnje).

¹⁸ Podaci za udio neizravnih poreza u potrošnji su kalkulacija autora na osnovu podataka iz baze Eurostat-a (Tabele: *Taxes on production and imports, Final consumption expenditure of households and non-profit institutions serving households, Final consumption expenditure of general government* i *Gross domestic product at market prices*; podaci povučeni 31.8.2021) te mogu blago odstupati zbog zaokruživanja cifara u bazi podataka na jednu decimalu.

V Promjena udjela neizravnih poreza u 2020. godini: BiH vs pojedine članice EU-27

Promjena udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2020. godini u odnosu na prethodnu godinu bila je dosta različita po članicama EU-27. Najveći pad zabilježile su Hrvatska, Cipar i Malta (po 1,2 p.b.). Nakon njih slijede Irska i Grčka sa padom od 1,1 p.b. i 0,9 p.b. respektivno. Sa druge strane, devet članica je zabilježilo skroman rast udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2020. godini. Najveći rast je zabilježen kod Danske (0,4 p.b.), a zatim kod Francuske i Mađarske (po 0,3 p.b.)

Grafikon 7.

Izvor: Kalkulacija autora na osnovu podataka iz baze Eurostat-a (Tabele: *Taxes on production and imports, Final consumption expenditure of households and non-profit institutions serving households, Final consumption expenditure of general government* i *Gross domestic product at market prices*) povučenih 31.8.2021.

Podaci za BiH odnose na kalkulaciju autora na osnovu podataka UNO i BHAS.

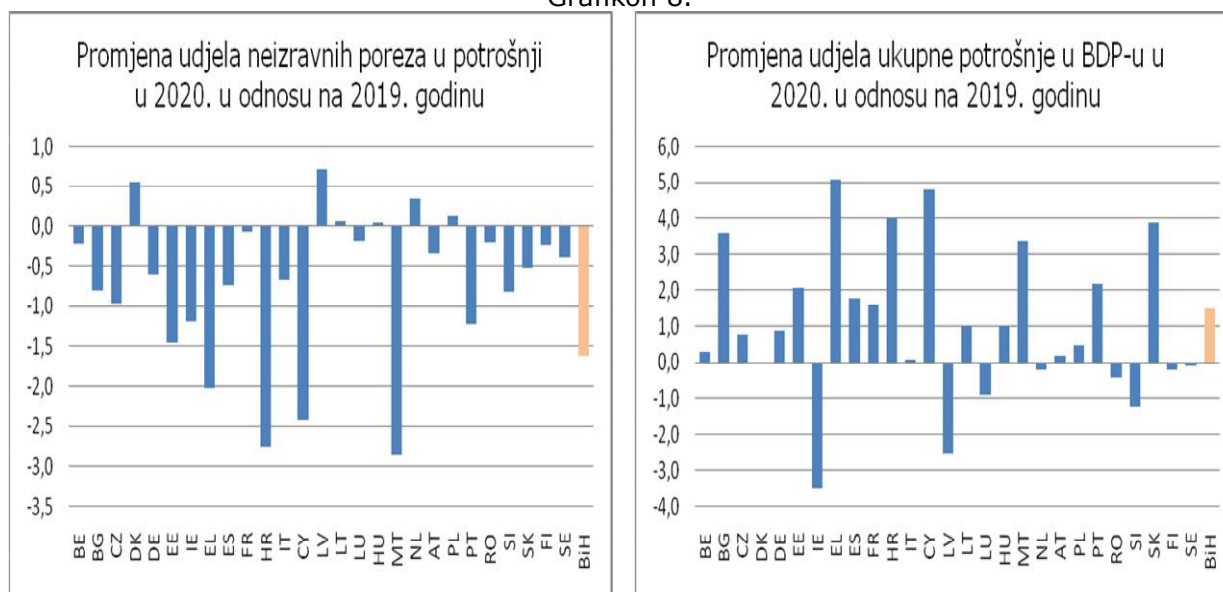
Okvir 2. Pad neizravnih poreza u BDP: članice EU-27 vs BiH

Iako je prosječni pad udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2020. godini u odnosu na prethodnu godinu u EU-27 bio dosta manji u odnosu na ostvareni pad tog udjela u BiH (Grafikon 6), usporedbom BiH sa pojedinim članicama može se zaključiti da je u tri članice EU-27 (Cipar, Malta i Hrvatska) navedeni pad bio čak viši nego u BiH. Osim navedene tri članice, u Irskoj, Grčkoj i Sloveniji je pad udjela neizravnih poreza u BDP-u bio na približno jednakoj razini kao u BiH (1,1 p.b., 0,9 p.b. i 0,8 p.b. respektivno).

U Grafikonu 8. su prikazani faktori kretanja neizravnih poreza u BDP-u u 2020. godini na razini pojedinih članica. Prikazano je kretanje udjela neizravnih poreza u potrošnji, te udjela potrošnje u BDP-u. Promjena udjela neizravnih poreza u potrošnji bila je negativna u većini članica. Najveći pad zabilježile su Malta (2,9 p.b.), Hrvatska (2,7 p.b.), Cipar (2,4 p.b.) i Grčka (2,0 p.b.). Sa druge strane, šest članica zabilježilo je skroman rast ovog udjela, i to : Letonija (0,7 p.b.), Danska (0,6 p.b.), Nizozemska (0,3 p.b.), Litvanija (0,1 p.p.), Mađarska (0,1 p.p) i Poljska (0,1 p.p).

Promjena udjela ukupne potrošnje u BDP-u u 2020. u odnosu na prethodnu godinu bila je uglavnom pozitivna. Najveći rast ovog udjela zabilježen je kod Grčke (5,1 p.b.), Cipra (4,8 p.b.), Hrvatske (4,0 p.p), Slovačke (3,9 p.b.) i Bugarske (3,6 p.b.). Pad ovog udjela je zabilježen kod osam članica, a najveći pad je ostvaren kod Irske (3,5 p.b.), Letonije (2,5 p.b.) i Slovenije (1,2 p.b.).

Grafikon 8.

Izvor: Kalkulacija autora na osnovu podataka iz baze Eurostat-a (Tabele: *Taxes on production and imports, Final consumption expenditure of households and non-profit institutions serving households, Final consumption expenditure of general government* i *Gross domestic product at market prices*) povučenih 31.8.2021.

Podaci za BiH odnose na kalkulaciju autora na osnovu podataka UNO i BHAS.

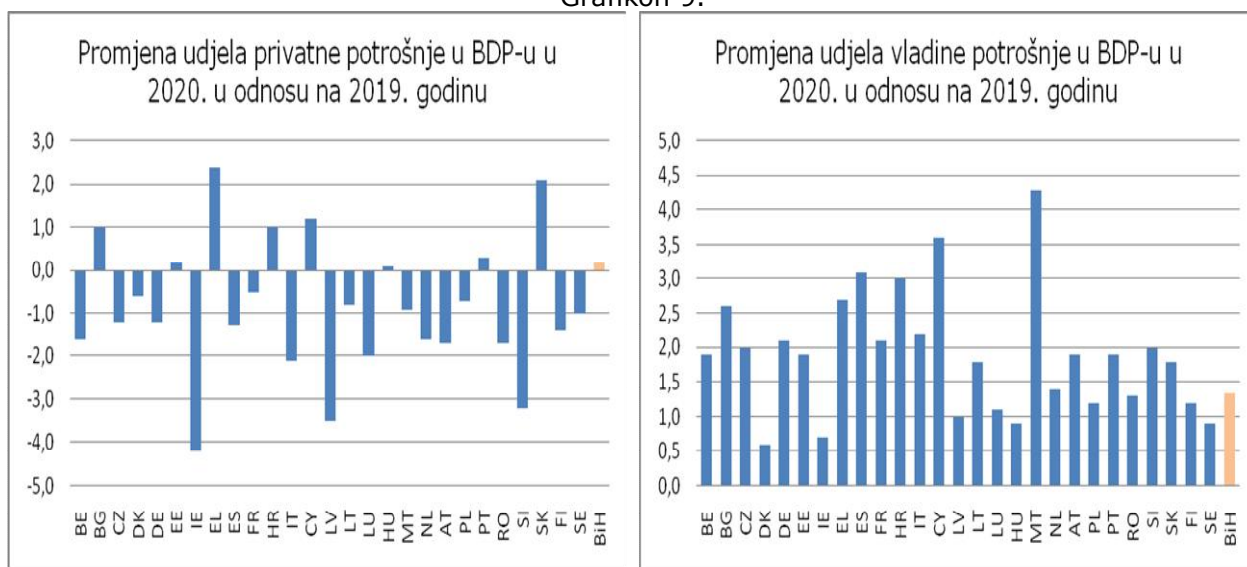
Na osnovu podataka iz Grafikona 7. i 8. se može zaključiti da je u tri članice EU u kojima je ostvaren najviši pad udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2020. godini u odnosu na prethodnu godinu: Cipar, Malta i Hrvatska - takvo kretanje bilo rezultat snažnog pada udjela neizravnih poreza u potrošnji u toj godini (preko 2 p.b. u navedenim članicama), usprkos visokom rastu udjela potrošnje u BDP-u. Osim navedene tri članice, Irska je još jedina zabilježila pad udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2020. godini preko 1 p.b. (-1,1 p.b.), ali je u njenom slučaju pad kumulativni rezultat pada i udjela neizravnih poreza u potrošnji (1,2 p.b.), te udjela potrošnje u BDP-u (3,5 p.b.). Sa druge strane, najveći rast udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2020. godini u odnosu na prethodnu godinu ostvaren je u Danskoj (0,4 p.b.), a on je rezultat skromnog rasta udjela neizravnih poreza u potrošnji (0,6 p.b.) te nepromijenjenog udjela potrošnje u BDP-u.

Okvir 3. Pad udjela neizravnih poreza u potrošnji: članice EU-27 vs BiH

Pad udjela neizravnih poreza u potrošnji u 2020. godini u odnosu na prethodnu godinu bio je dosta manji u EU-27 (prosjeak) u odnosu na BiH (Grafikon 6). Usporedbom navedenog udjela u BiH i u pojedinim članicama EU-27 (Grafikon 8 - lijevo) može se zaključiti da je kod četiri članice EU-27 (Malta, Hrvatska, Cipar i Grčka) navedeni pad bio viši nego u BiH.

Na osnovu podataka iz Grafikona 9. može se zaključiti da je promjena udjela privatne potrošnje u BDP-u u 2020. godini u odnosu na prethodnu godinu bila uglavnom negativna, dok je promjena udjela vladine potrošnje u BDP-u bila pozitivna u svim članicama. Najveći pad udjela privatne potrošnje zabilježen je u Irskoj (4,2 p.b.), Letoniji (3,5 p.b.) i Sloveniji (3,2 p.b.). Najveći rast ovog udjela zabilježen je kod Grčke (2,4 p.b.) i Slovačke (2,1 p.b.). Rast udjela vladine potrošnje u BDP-u 2020. godini u odnosu na prethodnu godinu objašnjava se pojačanim angažmanom vlada u uvjetima izazvanim pandemijom virusa korona, a bio je najviši u Malti (4,3 p.b.), Cipru (3,6 p.b.), Španjolskoj (3,1 p.b.) i Hrvatskoj (3,3 p.b.).

Grafikon 9.

Izvor: Kalkulacija autora na osnovu podataka iz baze Eurostat-a (Tabele: *Final consumption expenditure of households and non-profit institutions serving households, Final consumption expenditure of general government*) povučenih 31.8.2021. Podaci za BiH odnose na kalkulaciju autora na osnovu podataka UNO i BHAS.

Okvir 4. Promjena udjela potrošnje u BDP-u: članice EU-27 vs BiH

Na osnovu Grafikona 6. je već u Dijelu IV ovog priloga zaključeno da je u BiH u 2020. godini zabilježen viši rast udjela potrošnje u BDP-u u odnosu na prosjek EU-27, zahvaljujući kretanju privatne potrošnje. Većina članica EU-27 je u 2020. godini zabilježila pad udjela privatne potrošnje u BDP-u (Grafikon 9. - lijevo) te je i promjena prosjeka na razini EU-27 iznosila -1,3 p.b., dok je u BiH zabilježen rast udjela privatne potrošnje za skromnih 0,2 p.b. Rast udjela vladine potrošnje u BDP-u u 2020. godini bio je viši na razini EU-27 nego u BiH. U BiH je, ipak, rast navedenog udjela bio viši nego u čak devet članica EU-27 i to od: Danske, Irske, Švedske, Mađarske, Letonije, Luksemburga, Finske, Poljske i Rumunjske.

Umjesto zaključka

Pad neizravnih poreza u BDP-u BiH u 2020. godini bio je viši nego u EU-27 zbog višeg pada udjela neizravnih poreza u potrošnji, usprkos višem rastu udjela potrošnje u BDP-u u BiH, do kojeg je došlo zahvaljujući kretanju privatne potrošnje. Usporedba kretanja neizravnih poreza u BDP-u u 2020. godini u BiH sa pojedinim članicama EU-27 je pokazala da je u tri članice EU-27 navedeni pad bio čak viši nego u BiH, te da je u još tri članice je pad udjela neizravnih poreza bio na približno jednakoj razini kao u BiH. Isto tako, pad udjela neizravnih poreza u potrošnji u 2020. godini bio je dosta viši u BiH u odnosu na prosjek EU-27, ali je usporedba sa pojedinim članicama EU-27 pokazala da je kod četiri članice EU-27 navedeni pad bio viši nego u BiH, te da je još kod tri članice bio na približno jednakoj razini. Većina članica EU-27 je u 2020. godini zabilježila pad udjela privatne potrošnje u BDP-u, dok je u BiH zabilježen skroman rast ovog pokazatelja. Rast udjela vladine potrošnje u BDP-u u 2020. godini bio je viši na razini EU-27 nego u BiH, ali je u BiH, rast navedenog udjela bio viši nego u čak devet članica EU-27.